

УДК 595.766

МАЛАХІДОФАУНА (MALACHIIDAE, COLEOPTERA) ЗАКАРПАТСЬКОЇ НИЗОВИНИ

В. В. Мірутенко

Малахідофауна (Malachiidae, Coleoptera) Закарпатської низовини. — В. В. Мірутенко — Досліджували склад фауни родини Malachiidae (Coleoptera) в низинних біотопах Закарпаття. Виявлено 17 видів, що належать до 7 родів. Жуки-малашки мешкають в лучних та лісових біотопах, а також по берегах водойм переважно на трав'янистій рослинності. Найбільш поширеними є *Axinotarsus marginalis* Castelnau, 1840, *Clanoptilus geniculatus* Germar, 1824, *Cordylepherus viridis* Fabricius, 1787, *Malachius bipustulatus* Linnaeus, 1758, а рідкісні тунт – *Clanoptilus falcifer* Abeille de Perrin, 1882, *Charopus concolor* Fabricius, 1801, *Clanoptilus vulneratus* Abeille de Perrin, 1891, *Clanoptilus spinipennis* Germar, 1824, *Malachius rubidus* Erichson, 1840 *Axinotarsus pulicarius* Fabricius, 1775, *Clanoptilus affinis* Ménétries, 1832, *Charopus flavipes* Paykull, 1798, *Attalus analis* Panzer, 1796, *Anthocomus bipunctatus* Herrer, 1784.

Ключові слова: Закарпатська низовина, біотопи, Malachiidae

Адреса: Ужгородський національний університет, кафедра ентомології, вул. А. Волошина 32, м. Ужгород, 88000; e-mail: vmir@rambler.ru

Soft-winged flower beetles fauna (Malachiidae, Coleoptera) of Transcarpathian lowland. — V. V. Mirutenko — The fauna of Malachiidae (Coleoptera) is investigated in lowlands biotopes of Transcarpathia. We revealed 17 species from 7 genus. Soft-winged flower beetles live in grassland and forest biotopes and along water basin sides. Most distributed species are *Axinotarsus marginalis* Castelnau, 1840, *Clanoptilus geniculatus* Germar, 1824, *Cordylepherus viridis* Fabricius, 1787, *Malachius bipustulatus* Linnaeus, 1758. But rare are *Clanoptilus falcifer* Abeille de Perrin, 1882, *Charopus concolor* Fabricius, 1801, *Clanoptilus vulneratus* Abeille de Perrin, 1891, *Clanoptilus spinipennis* Germar, 1824, *Malachius rubidus* Erichson, 1840 *Axinotarsus pulicarius* Fabricius, 1775, *Clanoptilus affinis* Ménétries, 1832, *Charopus flavipes* Paykull, 1798, *Attalus analis* Panzer, 1796, *Anthocomus bipunctatus* Herrer, 1784.

Key words: Transcarpathian lowland, biotopes, Malachiidae

Address: Uzhgorod National University, Department of Entomology, Voloshyn str.32, Uzhgorod, 88000, Ukraine; e-mail: vmir@rambler.ru

Вступ

Більша частина території Закарпатської низовини ще у XIX столітті була вкрита дубовими лісами. На сьогодні вони більшою частиною вирубані, а на їх місці розташувалися чисельні населені пункти, транспортні магістралі, сільськогосподарські угіддя та пасовища. Більш вологі болотисті ділянки, внаслідок непридатності для господарського використання, залишилися у вигляді лук та боліт, що не мають деревної та кущової рослинності. Такі ділянки характерні для Притисянської рівнини між Ужгородом та Чопом, а також на території між нижньою течією р. Латориці та р. Тисою, а також за р. Тисою до державного кордону України.

Ентомофауна Закарпатської низовини відрізняється своєю специфічністю. Враховуючи перспективи створення на цих територіях природно-заповідних об'єктів, ми вважаємо за доцільне, поглиблено вивчати біорізноманіття в низинних біотопах Закарпаття.

Матеріал і методи

Ми досліджували склад фауни родини Malachiidae (Coleoptera, Insecta) в різноманітних біотопах Закарпатської низовини протягом 1996-2003 років. Загалом тут нами виявлено 17 видів жуків-малашок, що належать до 7 родів [1, 2]. Крім того, нами були опрацьовані матеріали наукових колекцій кафедри ентомології УжНУ та зоологічного музею УжНУ.

Збір матеріалу у 2003 році здійснювався за часткової фінансової підтримки Всесвітнього фонду охорони дикої природи (WWF), за що ми висловлюємо подяку.

Результати і обговорення

На луках низовини загальний рослинний фон складають злаки з домішками деяких інших видів: *Agrostis vulgaris*, *A. alba*, *Lolium perenne*, *Alopecurus pratensis*, *Poa nemoralis*, *P. pratensis*, *Dactylis glomerata*, *Phleum pratense*, *Juncus effusus*, *Galium verum*, *Ranunculus acer* [3].

В цих біотопах зустрічаються – *Charopus flavipes* Paykull, 1798 (ок. с. Свобода), *Ch. concolor* Fabricius, 1801 (ок. с. Холмовець; ок. с. Дідово, заказник “Товар”), *Cordylepherus viridis* Fabricius, 1787 (с. Шоломоново; с. Велика Добронь; ок. с. Свобода; ст. Есень; ок. с. Береги; ок. с. Добросілля; ок. с. Четово; с. Тросник, лука на місці болота, що висохло; пасовище на місці болота Чорний Мочар; ок. с. Дідово, заказник “Товар”), *Malachius bipustulatus* Linnaeus, 1758 (с. Велика Добронь; ок. с. Свобода; ок. с. Велика Бігань), *M. aeneus* Linnaeus, 1758 (лука та пасовища на Чорному Мочарі; ок. с. Тросник), *Clanoptilus spinipennis* Germar, 1824 (ок. с. Свобода), *Cl. falcifer* Abeille de Perrin, 1882 (с. Холмовець), *Cl. affinis* Ménétries, 1832 (ок. с. Свобода), *Cl. elegans* Olivier, 1790 (ок. с. Свобода; ок. ст. Есень; ок. с. Добросілля; ок. с. Гать, пасовище на Чорному Мочарі; ок. с. Дідово, заказник “Товар”), *Cl. geniculatus* Germar, 1824 (м. Чоп – с. Цеглівка; с. Велика Добронь; ок. с. Свобода; ст. Есень; ок. с. Береги; ок. с. Добросілля; ок. с. Дротинці; с. Тросник, лука на місці болота, що висохло; луки та пасовища на Чорному Мочарі; ок. с. Дідово, заказник “Товар”), *Cl. ambiguus* Reuon, 1877 (с. Холмок; ок. с. Свобода; ст. Есень; ок. с. Велика Бігань; лука на Чорному Мочарі; ок. с. Добросілля), *Cl. vulneratus* Abeille de Perrin, 1891 (ок. с. Свобода), *Anthocomus bipunctatus* Harrer, 1784 (ок. с. Чорнотисово), *Axinotarsus marginalis* Castelnau, 1840 (ок. с. Свобода; ст. Есень).

По берегах водойм та на ділянках в умовах надмірної вологості рослинність має лучно-болотних характер з переважанням *Juncus effusus*, *J. Gerardii*, *Carex paradoxa*, *C. contigua*, *C. vesicaria*, *C. flava*, *C. hirta*, *C. vulgaris*, *Milium effusum*, *Alisma plantago aquatica*, *Lithrum salicaria*, а до складу трав'яного покриву входять *Anthemis tinctoria*, *Artemisia campestris*, *Inula britannica*, *Achillea millefolium*, *Alopecurus pratensis*, *Cynosurus cristatus*, *Phleum pratense*, *Dactylis glomerata*, *Poa pratensis*, *Avena pratensis*, *A. pubescens*, *Seseli annuum*, *Pimpinella saxifraga* та деякі інші види [3].

На таких ділянках відмічені: *C. viridis* (ок. м. Чоп, правий берег р. Латориця; болото Чорний Мочар, берег каналу Мерце; болото Чорний Мочар, на дамбі каналу біля Чикош Городи; с. Велика Бакта, біля каналу; с. Нове Село, берег р. Тиса; с. Чорнотисово, біля дамби; ок. с. Тросник, острів на р. Тиса), *M. bipustulatus* (ок. м. Чоп, правий берег р. Латориця; с. Геєвці, біля р. Латориці; ок. с. Тросник, острів на р. Тиса), *Malachius rubidus* Erichson, 1840 (ок. с. Тросник, берег р. Тиса), *Cl. elegans* (ок. м. Чоп, правий берег р. Латориця; с. Геєвці, біля р. Латориці; болото Чорний Мочар, Нярош Горонди; болото Чорний Мочар, на дамбі каналу біля Чикош Горонди; ок. с. Нове Село, берег р. Тиса; ок. с. Тросник, острів на

р. Тиса), *Cl. geniculatus* (ок. м. Чоп, правий берег р. Латориця; болото Чорний Мочар, на дамбі каналу біля Чикош Горонди; с. Нове Село, берег р. Тиса; ок. с. Чорнотисово, дамба та мокра лука поблизу болота; ок. с. Тросник, острів на р. Тиса; ок. м. Виноградово, правий берег р. Тиса).

Окремо слід відмітити, що для *M. rubidus* характерними місцями існування є береги річок, де його можна знайти на камінні, піску, викинутих водою гілках дерев, а також на листках та гілках верб, що ростуть поблизу води.

Як вже зазначалося, ліси низовини вирубані на значних площах. На сьогодні це дубові ліси з домішками інших порід (*Fagus silvatica*, *Carpinus betulus* та інші). В трав'яному покриві зустрічаються *Carex pilosa*, *C. silvatica*, *Vinca minor*, *Viola odorata*, *V. hirta*, *Asperula odorata*, *Galium mollugo*, *Lactuca muralis*, *Veronica chamaedrys*, *V. officinalis*, *Poa pratensis*, *P. nemoralis*, *Galeobdolon luteum*, *Aposeris foetida*, *Rubus caesius*, *Astragalus glycyphylus*, *Hypericum perforatum*, *Symphytum officinale*, *S. tuberosum*, *Anemone nemorosa*, *Orobis vernus*, *Stellaria holostea*, *Scrophularia nodosa*, *Asarum europaeum*, *Urtica dioica*, *Asplenium filix femina*, *Pulmonaria obscura*, *P. pratense*, *Geranium Robertianum*, *Polygonatum officinale*, *Fragaria vesca*, *Genista germanica*, *Potentilla erecta*, *P. argentea*, *Campanula persicifolia*, *C. rapunculoides*, *Vicia silvatica*, *Trifolium pratense*, *Festuca pratensis* [3].

В лісових біотопах малашки зустрічаються на узліссях, просіках та галявинах. Тут вони трапляються на трав'янистій рослинності, а також на гілках і листках дерев, підліску та кущів. Чисельність їх тут нижча, ніж на відкритих лучних ділянках. Нами відмічені наступні види – *C. viridis* (ок. с. Велика Добронь; ок. с. Ключарки; ок. с. Гать; ок. с. Береги), *M. bipustulatus* (ок. с. Велика Добронь; дубовий ліс між селами Бакош і Свобода; ок. с. Павшин; ок. с. Гут; ок. с. Велика Бігань, узлісся; ок. с. Береги; урочище Оток), *Cl. elegans* (ок. с. Береги), *Cl. geniculatus* (ок. с. Павшин), *Cl. ambiguus* (ок. с. Ключарки; ок. с. Велика Бігань, узлісся), *Atalus analis* Panzer, 1796 (урочище Оток), *Ax. marginalis* (дорога в дубовому лісі між селами Бакош і Свобода; ок. с. Гут; ок. с. Береги; урочище Оток; ок. с. Гать).

Окремо слід виділити раритетні фітоценози лісів Клиновецької та Юлівської гір. Перший ярус в них утворює *Quercus petraea* з домішками *Q. cerris* або *Q. dalechampii*. В другому ярусі присутні *Fagus silvatica*, *Carpinus betulus*, *Crataegus monogyna*, *Acer campestre*, *Tilia tomentosa*, *Pyrus communis*. Трав'яний покрив формують *Galium odoratum*, *Stellaria holostea*, *Hepatica nobilis*, *Asarum europaeum*, *Galeobdolon luteum*, *Potentilla alba*, *Ajuga genevensis*, *Hedera helix*, *Melittis carpatica*, *Carex pilosa*, *Brachypodium sylvatica*, *Veronica spicata*, *Sedum maximum*, *Dactylis polygama*, *Symphytum tuberosum*, *Pulmonaria obscura*, *Rubus*

tomentosus, *Melica transsilvanica* та деякі інші види [4].

Таблиця 1. Співвідношення чисельності (%) видів жуків-малашок, що зустрічаються на Закарпатській низовині

Вид	Відносне співвідношення чисельності, %
<i>Axinotarsus marginalis</i>	25,50
<i>Clanoptilus geniculatus</i>	17,79
<i>Cordylepherus viridis</i>	16,61
<i>Malachius bipustulatus</i>	12,50
<i>Clanoptilus marginellus</i>	9,56
<i>Clanoptilus elegans</i>	8,81
<i>Clanoptilus ambiguus</i>	3,36
<i>Malachius aeneus</i>	1,85
<i>Clanoptilus falcifer</i>	1,09
<i>Charopus concolor</i>	0,67
<i>Malachius scutellaris</i>	0,59
<i>Clanoptilus vulneratus</i>	0,50
<i>Malachius rubidus</i>	0,25
<i>Clanoptilus spinipennis</i>	0,25
<i>Charopus flavipes</i>	0,17
<i>Clanoptilus affinis</i>	0,17
<i>Axinotarsus pulicarius</i>	0,17
<i>Attalus analis</i>	0,08
<i>Anthocomus bipunctatus</i>	0,08

Малашки, що тут поширені представлені ксерофільними – *Ch. concolor* (ок. с. Нове Клинове, південний схил Клиновецької гори), *Cl. falcifer* (ок. с. Юлівці; ок. с. Нове Клинове, південний схил Клиновецької гори, узлісся), *Cl. vulneratus* (ок. с. Нове Клинове, південний схил Клиновецької гори), *Axinotarsus pulicarius* Fabricius, 1775 (ок. с. Нове Клинове), *Ax. marginalis* (заказник “Юлівська Гора”; ок. с. Нове Клинове, південний схил

Клиновецької гори, узлісся) та мезофільними – *M. bipustulatus* (ок. с. Нове Клинове, південний схил Клиновецької гори), *Cl. elegans* (ок. с. Юлівці, заказник “Юлівська Гора”; ок. с. Нове Клинове, південний схил Клиновецької гори, узлісся), *Cl. geniculatus* (ок. с. Юлівці; ок. с. Нове Клинове, південний схил Клиновецької гори) видами.

Аналізуючи отримані дані, можна розподілити види, що зустрічаються на Закарпатській низовині за ступенем численності (Табл. 1).

Висновки

На Закарпатській низовині в природних біотопах представники родини Malachiidae відмічені на луках, в дубових та дубово-мішаних лісах, а також по берегах водойм.

Серед відмічених нами видів малашок – два види (*Cl. affinis* і *At. analis*) в Закарпатській області зустрічаються тільки на низовині. Ще 2 види (*Malachius scutellaris* Erichson, 1840 і *Clanoptilus marginellus* Olivier, 1790) за матеріалами колекцій кафедри ентомології УжНУ зустрічалися в низовині у середині минулого століття, однак нами вони тут не знайдені.

Чисельність особин *Cl. ambiguus* також поступово зменшується, і зараз знахідки цього виду поодинокі. Проте популяції *C. viridis*, *M. bipustulatus*, *Cl. elegans*, *Cl. geniculatus* та *Ax. marginalis* в низовині особливо чисельні і можуть нараховувати до декількох десятків особин, а загальна кількість особин цих видів, за винятком останнього, тут значно більша за таку в інших вертикально-ландшафтних поясах Закарпаття.

1. Мірутенко В.В. Еколого-фауністичний огляд жуків-малашок Malachiidae (Coleoptera) Українських Карпат // Известия Харьковского Энтомологического общества, 1998, Т. VII, вып. 2, С. 45-52.
2. Мірутенко В.В. Просторовий і біотопічний розподіл жуків-малашок (Coleoptera, Malachiidae) фауни Українських Карпат // Науковий вісник Ужгородського університету, серія Біологія, № 7, 2000, С. 105-107.

3. Попов М.Г. Очерк растительности и флоры Карпат, Изд-во Московского общества испытателей природы, М. 1949, 303 с.
4. Стойко С.М., Мілкіна Л.І., Ященко П.Т., Кагало О.О., Тасенкевич Л.О. Раритетні фітоценози західних регіонів України (Регіональна “Зелена книга”). Поллі, Львів, 1998, 190 с.

Отримано: 2005 р.

Прийнято до друку: 2005 р.